

-68

CONȘTIINȚE FOLOSITOARE

Seria C.

DIN LUMEA LARGĂ

SUB DIRECTIVA REDACȚIONALĂ A D-LUI PROF. UNIVERSITAR
I. SIMIONESCU

DĂNILĂ APOSTOL

HATMANUL UCRAINEI

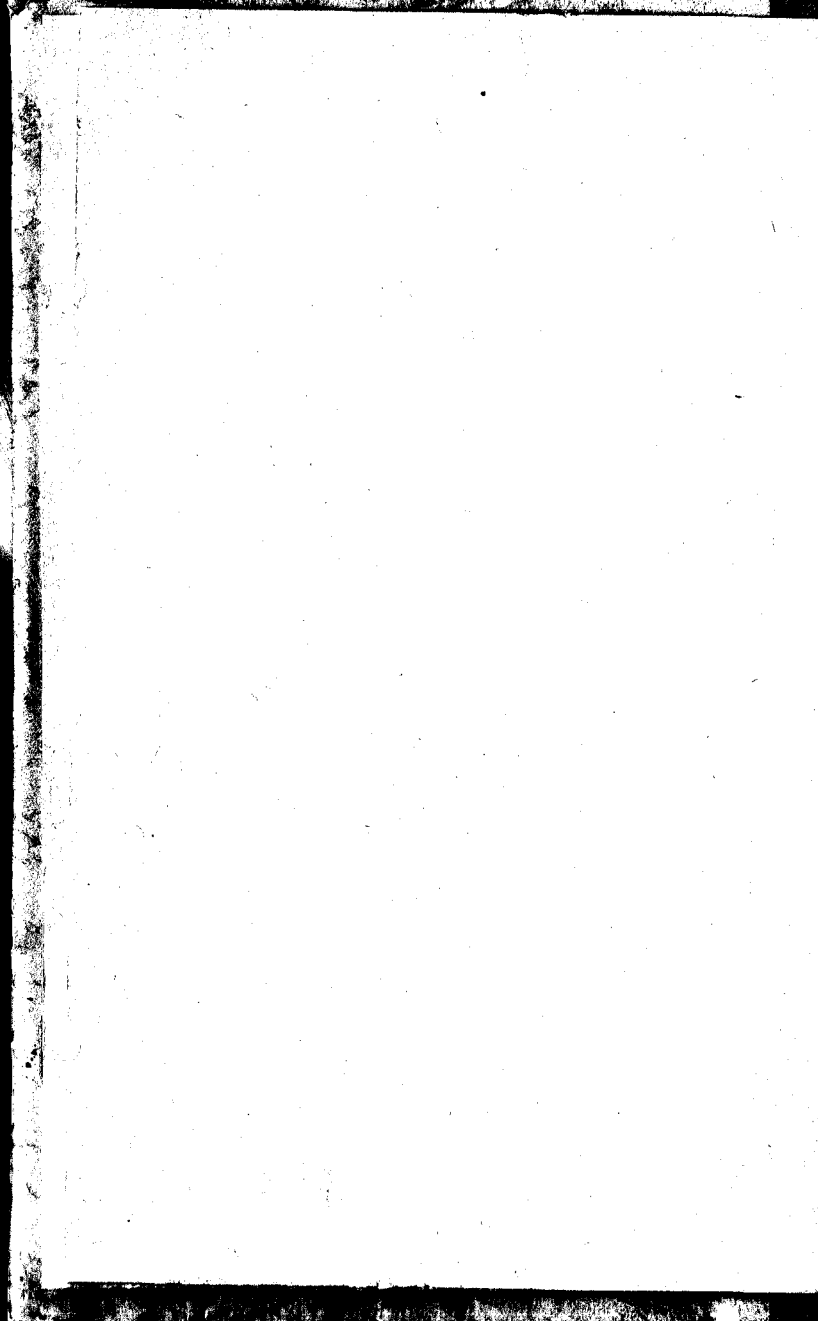
DE

N. P. SMOCHINĂ

C. CARTEA ROMÂNEASCĂ

No. 41

Prețul Lei 3.

CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE

DIN LUMEA LARGĂ

VIAȚA LUI DĂNILĂ APOSTOL

HATMANUL CĂZĂCIMII

1658 — 1734

de

N. P. SMOCHINA

Moldova în trecutul ei este strâns legată de Polonia și de Rusia. Situată între lumea creștină și cea păgână, aproape mereu a fost câmpul de luptă dintre popoarele acestor două credințe.

Din pricina împrejurărilor, mulți moldoveni iau drumul pribegiei: unii se opoșesc în Polonia catolică; devin cei mai aprigi apărători ai ortodoxismului și lesne trec de partea Rusiei.

Alți se așează în „Zaborojie“, la pragurile Niprului. Viteji de frunte, ei intră în căzăcime. Numărul lor crește; cu timpul, Moldovenii joacă rol determinant. Ion Potcoavă, cel întâi, ajungă să fie ales Hatman Căzăcesc.

Origina lui D. Apostol. Unul din acești moldoveni, *Dănilă Apostol*, duce faima până la cele mai înalte culmi ale vremii sale atât de tulburi¹.

1) *Materialul bibliografic* detaliat se poate vedea în: *Din trecutul Românesc al transnistrianei. I. Dănilă Apostol, Hatmanul Ucrainei libere etc.* de N. P. Smochină. Extras din „Cercetări Istorice“, V, 1, 1929. Iași, 1930.

Este basarabean, originar din Varnița, de lângă Tighina. S'a născut la 4 Decembrie 1658. După mamă, se trage din familia Catargiu.

Tatăl său, Pavel Apostol nemulțumit de viața, la care era redusă Moldova de către Înalta Poartă, pleacă în Ucraina, împreună cu alți moldoveni. La 1658, ajunge căpitan al companiei de Homutetk. La 1659 căzăcimea îl alege Comandant al regimentului de Gadeațk și Ioțiiitor de Hatman totodată.

La anii 1659, 1671, 1673, 1676-1678 îl întâlnim ca polcovnic, colonel, de Mirgorod, iar la 1660 îndeplinește deodată două funcțiuni: aceea de polcovnic de Mirgorod și de Gadeațk.

Militar iscusit, nici odată nu dă greș. Pentru serviciile sale însemnate, Regele polon în folosul căruia luptă, îl dăruiește cu însemnate întinderi de pământ.

Printre căzăcime joacă un rol de frunte. Părerile sale totdeauna sunt prețuite; de ele căzăcimea ține socoteală, la alegerea de Hatman a lui Iurie Khmelnițki, din 17 octombrie 1660.

Moldovenii din Ucraina erau atât de numeroși în acea vreme, încât în armata lui Bogdan Hmelnițki, bunăoară, din cele 15 polcuri-regimente, găsim patru căpetenii de Moldoveni: Toader Lobodă, polcovnic de Pereiaslav, care mai păstra încă moșiile sale din Moldova; Martin Pușcariu, polcovnic de Pultava; Burlă, sau Burlai, polcovnic de Gdeansc și în fine Pavel Apostol.

Bilanțul vieții sale și-l încheie în calitate de polcovnic de Mirgorod, cel mai însemnat din întreaga Ucraină, polc, care va fi stăpânit de trei

generații de Moldoveni: dânsul, fiul său Dănilă, Hatmanul de mai târziu, și nepotul său Pavel.

Moartea lui Pavel Apostol (după anul 1672), lasă regrete adânci între cazaci.

Dănilă Apostol polcovnic. După vechiul obicei, drept recunoștință, cazacii aleg în unanimitate ca polcovnic pe fiul său, **Dănilă**, la o vârstă destul de fragedă.

În această calitate, conduse regimentul său ca un bun părinte și cu cea mai nobilă mândrie, mai bine de-o jumătate de veac. El a ridicat prestigiul neamului moldovenesc, fiind ajutat în număr însemnat de conaționali. Pe lângă activitatea sa militară, urmează școala lui Petru Movilă, iar în timpul liber se ocupă cu grădinăritul; avea cea mai frumoasă grădină din întreaga Ucraină. Face cunoștință și întemeiază legături cu Trofim Voloșaninul, adică Românul, hatmanul Coșevoi al Sece Zaborojene, Ordinul militar ortodox Căzăcesc.

Lupta cu Tătarii. Rusia în expansiunea ei spre Crimeea, ducea lupte împotriva Tătarilor. În aceste războaie a fost foarte mult folosită armata ucraineană. Turcii, aliați ai Tătarilor, trimit pe Moldoveni în ajutor. În Februarie 1688, Dănilă Apostol, zdrobește pe Tătari la gurile râului Teasmin. *Succesele sale împotriva Tătarilor uimesc întreaga căzăcime.*

Ca răsplată, toată oștirea îl proclamă hatman al întregii Ucraine, în locul lui Mazepa. Dar această înaltă demnitate, măgulitoare, de mulți invidiată, o refuză cu mândrie. Preferă să aibă una mai mică, și să culeagă roade mari, decât să

ocupe un loc însemnat și să nu fie în stare a-și manifesta voința. Mazepa îi rămâne recunoscător poate mai mult din frică.

Această întâmplare îl ridică pe Dănilă Apostol în fața mulțimei; el se impune tuturor. Activitatea sa depășește cu mult pe aceea a unui polcovnic de rând; după cum hatmanul era capul Ucrainei, tot așa dânsul era capul oștirei căzăcești, de hotărârile căreia depindea mersul treburilor nu numai militare, ci și obștești.

La 1693, lângă râul Ingul, din nou se năpustește asupra Tătarilor; îi bate și-i alungă departe peste hotare. Iar peste doi ani, ducând lupta mai departe, se unește cu armata prințului Dolgorukii, care nu putea rezista puterii tătărești.

Aici înconjoară Kizikirmenul, și bate din nou pe necredincioși. Printre primii prizonieri făcuți în acea luptă, noaptea la 24 Iulie 1696, fu un român, locțiitor al Kizikirmenului; iar la ocuparea cetății, printre ceilalți necredincioși, s'au pierdut și mulți români.

Luptele sale cu Tătarii fură atât de numeroase, încât ele se repetau de mai multe ori pe an.

Lupta cu Suedezii; deziluziile față de Moscova.
La anul 1700, la stăruința lui Petru cel Mare, el pleacă cu o mie de soldați din regimentul său în ajutorul Moscovei, veșnic înfrântă de Suedezii. La fel se poartă și aici. Este primul, care-l face pe țar să exclame: „Slavă Domnului, am ajuns la începutul biruințelor noastre“.

În nordul îndepărtat, unde-l duce urmărirea Suedezilor firea-i de militar desăvârșit, îl face să-și

încoroneze viața-i cu noi izbânde. În ziua de Anul nou, 1702, împreună cu generalul Șeremetiev, sdrobește, la satul Erestfer din Livonia, armata lui Schlippenbach; face prizonieri peste 2000 de Suedezi și ia multă pradă de război.

Însă lupta câștigată de dânsul, ridică pe alții în fața țarului.

Cu mari greutate, cu mari piedici din partea Moscovei, el totuși reușește, peste cinci zile după învingere, să transporte în Ucraina, ca trofee de război, 4 drapele, 5 tunuri, 20 de ofițeri-prizonieri, trofee ce i-au fost luate în urmă; caii, bucătăriile și alte lucruri mai puțin însemnate, au fost lăsate cazacilor.

Firea sa de psiholog, bun cunoscător al realității și prevăzător al viitorului, îl face să privească cu neîncredere în puterea rusească. Neînțelegând să i se încalce drepturile sale, el se jăluie lui Mazepa, hatmanului său zicând: „Generalul (Șeremetiev) s'a oprit în satul Erestfer și a încartiruit oștirile moscovite în apropierea lui. Pe la toate drumurile și potecile, a dat voie întregii armate să meargă, cine dorește, după pradă și să dea foc caselor. Ucrainenii noștri, fiind mari iubitori de pradă, au ajuns aproape de Iuriev și au adus multă pradă în taberile lor. Dar armata moscovită, probabil inadins învățată, pe toate căile unde întâlnea pe Căzaci, le lua prada cu forța, iar pe dâșii îi bătea fără milă, din care cauză biata noastră armată (ucrainiană) îndură ocară și batjocură. Iar acum, după cum aflăm, cu isprăvile noastre și cu prada noastră se mândrește și se

laudă însuși conducătorul (Șeremetiev) în fața suveranului”.

Alianța Ruso-Polonă. La 19 August 1704 Rusia încheie alianță cu regele polon August al II-lea. Ca consecință, pentru a împiedica înaintarea Suedezilor în Polonia în scopul de-a se uni cu partidul advers polon reprezentat prin Stanislau Leszczyński, Dănilă Apostol, în vara anului 1704, apare în Polonia. În fața Varșoviei el nimicește unitatea suedeză, și face 300 de prizonieri. Apoi contribuie la alungarea generalului Horn din capitala polonă.

Tot timpul acesta, din nenorocire, el nu luptă independent; la început se găsește sub comanda generalului Brandt, iar spre sfârșit, sub aceea a generalului Patcule.

Acesta din urmă, lituanian de origine, de la început se manifestă ostil față de căzaci; necunosător al obiceiurilor și moravurilor căzăcești, el intră cu ei în conflict. Raportează cancelarului Golovkin, că sunt lipsiți de disciplină și bărbăție, nu-s buni de nimica, afară de jaf; că mulți din ei, afară de ciomege n'au nimic.

Această purtare întetește și mai mult nemulțumirile ucrainienilor. Dănilă Apostol din nou scrie lui Mazepa: „Dela începutul slujbei noastre credincioase față de tronul prea luminaților suverani, nici odată n'am fost în așa ocară și batjocură ca aici, îndurată dela domnul Patcule, care samovolnic ne impune să fim sub comanda lui și care este de-o severitate neomenească. Ne sperie cu spânzurătoarea și zice că țarul ne-a trimes aici ca și numele nostru să ni se piardă.

Cu lacrimi în ochi, în numele întregii armate, te rog să ne scapi de sub comanda acestui om răutăcios. Orice am cere, nu vrea să ne asculte. Armata-i goală, desculță, flămândă. Mângâere de cuvinte avem numai dela cneazul Dolgorukii, cu care putem vorbi fără tălmaci. Nu mai puțin și generalul Brandt îmi este bun prieten. Numai dânsul îmi aduce bucurii și liniște, ca un om cu dreaptă judecată și care cunoaște bine obiceiurile noastre. *Dacă nu ar fi el, Dumnezeu știe, cum m'aș purta cu acești Nemți, neștiind a vorbi cu dânsii.* Dacă va trebui să mergem mai departe, armata nu va asculta nici sub pedeapsă de moarte, din pricină că nu are cu ce trăi. Cu toate că slujim, scaldându-ne în sânge și pierzând viața pentru Majestatea de aici, *recunoștință nu avem de la nimeni.* Numai puțin, și Cazacii s'au făcut atât derăi, încât nici decum nu-i poți liniști, deși mereu sunt pedepsiți“.

Neînțelegerea se încordează până într'atâta încât Dănilă Apostol, Comandantul Căzăcimei, dă drumul oștirei; singur, fără voia țarului, părăsește frontul și pleacă acasă, la Sorocința. Și avea dreptate să procedeze astfel, întrucât Patcule, fugind din Poznanian, nu numai că i-a lăsat pe Căzaci la voia întâmplărei, dar le-a luat și caii.

Complotul. Intre timp în Ucraina se urzesc mari evenimente; purtarea Rusiei față de Căzăcime, pune pe gânduri capii provinciei. Rolul lui Dănilă Apostol în această mișcare fu unul din cele mai însemnate, căci dânsul încercase de mai multe ori pe Ruși. Era singurul, care a cutreerat țara în lung și'n lat și care a avut contact îndeaproape cu Moscova.

Mazepa, în taină și în unire cu capii de seama, pune la cale trădarea față de Moscova pentru a re-deveni din nou liberi. Prin principesa Dolski, o rudă a lui Stanislau Leszczynski, intră în legături cu Carol XII. Vasile Cociubei, a cărui fiică ușuratăcă și dornică de hătmănie, fu sedusă de bătrânul hatman, pune la cale descoperirea complotului, în patima-i de a se răzbuna pe acela care i-a necinstit copila. Denunțul însă nu are nici un efect; ba din potrivă, datorită credinței oarbe a țarului în Mazepa, Cociubei cu Iskra, fură dați pe mâna hatmanului; urmarea este moartea acestora.

Intre timp Mazepa este prevenit de pâra făcută Țarului. El trimite 500 de Căzaci și o companie de Români să aresteze pe denunțatori. Dănilă Apostol însă îi pune în curent de furia hatmanului și-i sfătuiește să se ascundă; dar aceștia, pleacă mai departe, la țar.

Din cercetările celor două victime, care atât de puternic l'au inspirat pe Pușkin, reesă și vina lui Apostol. Inchiziția atât de crudă și gândul de-a scăpa mai iute de tortură, îi fac să șovăie în declarațiile lor. La un moment dat, cele două victime afirmă că în acest complot, împotriva lui Mazepa, s'au consfățuit cu Dănilă Apostol, polcovnicul de Mirgorod, că după înlăturarea lui Mazepa, în locul său, urma să fie ales Dănilă Apostol. Contrazicerea lor însă îi pune la bănuială și mai tare, ducând la verdictul fatal.

Țarul urmărește personal îndeaproape desfășurarea acestui eveniment. Cancelarul Golvokin, din ordin imperial, cere ca Dănilă Apostol, să fie

trimis în fața țarului în „interesul instrucției”. Dar Mazepa îl cruță, pentru a nu se răscula Căzăcimea. El răspunde : „... *pe polcovnicul de Mirgorod, a-l ridica de aici, din oștire, fără vină evidentă, a-l fereca și a-l trimete sub escortă la Chiev, nu se poate cu nici un chip* până ce prin confruntare el-polcovnicul de Mirgorod—nu se va desvălui și descoperi, dacă dânsul a avut contact și a fost în unire cu Cociubei, cu atât mai mult acum, când singur Cociubei a mărturisit și l-a desvinovătit de acea complicitate pe dânsul, polcovnicul de Mirgorod; și, *dacă în timpul de față, și încă din rândurile armatei, va fi ridicat acel polcovnic, se poate întâmpla o răscoală și rebeliune*, ceea ce să fe-rească Dumnezeu, *căci toată oștirea îl stimează și-l iubește....*; căpitanilor și polcovnicilor, să-l supra-vegheze politicoș pe polcovnicul de Mirgorod, deoarece și eu însumi îl supraveghez îndeaproape, cu toate că el încă nu știe nimic.

Cancelarul Golovkin însă insistă din nou, în dorința țarului de a-l avea cu orice preț pe Apostol alături de cele două victime. Mazepa din nou refuză raportându-i cu insistență : „*până la confruntarea polcovnicului de Mirgorod, aici în oștire, fără dovezi sdrobotoare, să mă apuc de capul lui, cu sinceritate și osârdie, și să-l desonorez, este periculos*, căci dânsul este bărbat de mare valoare și cel mai bătrân dintre toți polcovnicii; în întreaga oștire el este cu greutate și stimat până într'atâta, încât s'a împrietenit cu aristocrația cea mai înaltă ca și cu polcovnicii.

La 20 Aprilie a aceluiaș an țarul poruncește din

nou lui Mazepa să-l prindă numai decât pe Apostolenco, să-l expedieze la Chiev, sub pază puternică, unde s'au dat ordine în consecință; infuriat la 23 August, țarul insistă încă odată poruncindu-i lui Mazepa ca „*polcovnicul de Mirgorod Apostolenco să fie înțerecat și trimes sub puternică escortă la Chiev, la dispoziția prințului Galițin*, unde îi era pregătită pedeapsa la fel cu cele două victime.

În cele din urmă, după atâta insistență, țarul renunță la ideea de a-l pedepsi personal pe Dănilă Apostol și-l dă pe seama lui Mazepa; Hatmanul îl iartă și-l ridică în fața țarului ca pe un adevărat erou. El scrie prințului Golovkin: „*Numitul polcovnic Dănilă Apostol este de viță română în armata zaporojana, al cărui părinte a avut mari merite, este un viteaz vestit și din toți polcovnicii cel mai vechi, și mai bătrân (în oștire); este unul din aceia, care a bine meritat onoarea și iubirea întregii armate, cu deosebire a polcurilor (regimentelor) combatante; opoznâiul general (ministru de finanțe) Lomicovskii și heneralnyi Sudia (ministru de justiție) Ciuikevici, îi sânt cuscri; polcovnicul de Lubensc îi este moș; polcovnicul de Nejin îi este cumnat, iar ceilalți polcovnici și persoanele cele mai de seamă, sânt înrudite cu dânsul îndeaproape, sau se află cu el în prietenie intimă*“).

În adevăr, prin numeroasa-i familie, Dănilă Apostol, își înjgheabă legături nu numai cu întreaga armată ucrainiană, dar și cu Moldova și Muntenia. Așa, unul din fiii săi fu căsătorit cu Ana Herascova, fiica lui Andrei sau Udrii Herescul, care în anii 1665 și 1668 a fost postelnic, iar în 1671 — 1672,

marele cămăraș. Pavel Apostol, un alt fiu, se căsătorește la 1717 cu cumnata lui Cantacuzino, principele Munteniei.

Alianța Ucraino-Suedeză. Intrarea armatei Moscovei în Ucraina ca deplin stăpână, supăra și mai mult pe conducătorii Ucrainii. Vorbele lui Șeremetiev din 1706, prin care Mazepa era sfătuit să desființeze pe propriii săi polcovnici, să abolească drepturile și privilegiile căzăcești în schimbul ridicării sale, în loc de măgulire, grăbește la acțiunea lumei nemulțumite. Dintre aceștia, Dănilă Apostol, om cu prevedere și simț practic desvoltat, se arată desolat, căci vede stingerea tuturor drepturilor. El scrie lui Mazepa: „ochii tuturor se îndreaptă către tine; nu dea Dumnezeu să mori, căci atunci și găinile ne vor învinge“.

Moscova, în schimb nu prevedea eventualitatea unor astfel de nemulțumiri; deaceia ea procedează chiar la realizarea planurilor de organizare militară, după modelul regimentelor slobodene.

Nobilimea căzăcească îngrijorată, ține ședințe secrete, cele mai multe la Dănilă Apostol. El invoacă adunării tratatul dela Gadiaci, încheiat altă dată între Ucraina și Polonia, și unde Ucraina era tratată pe punctul de egalitate. Mazepa lipsește dela aceste ședințe, pentru a nu atrage ochii lumei.

Dănilă Apostol, cu alți trei polcovnici, jură lui Mazepa, că până la moarte vor apăra drepturile și libertățile poporului ucrainian. Dintre ei însă, cu drept cuvânt se poate spune: Apostol s'a ținut de cuvânt până la urmă.

Evenimentele războiului cu Carol XII precipitându-se, țarul poruncește în Octombrie 1708 lui Apostol să înainteze la Starodub împreună cu cei trei polcovnici; ori aceștia erau tocmai capii răscoalei. Drept răspuns de supunere, ei îl forțează pe Mazepa să pună în mișcare planurile de mult dorite; să ceară protecția regelui suedez, și să ridice astfel steagul împotriva Moscovei și pentru independența Ucrainei.

Astfel Mazepa în toamna anului 1708, trece de partea regelui suedez, împreună cu o parte din armată și notabilitățile cele mai de seamă.

Această trecere bruscă, și chiar nepregătită el o explică poporului prin ploclamațiile ce are grijă să le lanseze la plecare.

De fapt însă, nici în armata suedeză nu stăteau atât de potrivit. Dănilă Apostol ajunge la părerea că nici Vulturul Nordului, nu este omul care să le poată reda libertatea, la care a ținut cu prețul vieții sale.

Această bruscă și neașteptată purtare a capilor căzăcimii supără pe împărat; el condamnă la moarte pe toți fugarii.

Astfel, pus între două dileme, Apostol preferă pe cea din urmă. De fapt și aice acțiunile sale erau luate în de comun acord cu hatmanul Mazepa. La un moment dat părăsește tabăra suedeză și, la 26 Noembrie 1708 se întoarce în mijlocul familiei la Sorocința.

Cu puțin în urmă, prin intervenția lui Scoropaskii, el este chemat la reședința Statului major. Țarul îl primește prietenește, îl grațiază de pe-

deapsă și de confiscarea averilor sale. Apostol, din parte-i destăinuiește țarului planurile și gândurile cu care a venit. Incredințează pe țar, că Mazepa, în înțelegere cu care a părăsit pe suedezi, se arată dispus a-l preda Rușilor pe Carol XII împreună cu generalii mai de seamă, dar cu condiția principală, dacă țarul îi va garanta hatmanului ucrainian, vechea-i stare, printr-o declarație solemnă, făcută în fața reprezentanților puterilor europene.

Țarul supărat nu vrea nici să audă de asemenea propuneri; dar, văzând că Apostol nu cedează din pretențiile sale, cade de acord și le admite în totul. Peste câteva zile de tratative, Apostol comunică hatmanului său: „Și, deși la toate condițiile propuse în numele luminății voastre, s'a dispozat de majestatea sa țarul, cu toate acestea însă, în ceea ce privește garanția, nu puține greutăți au fost întâmpinate. Dar, după cum s'a propus de mine, ca aceea nu poate avea loc fără o lăcomă măsură, apoi s'a căzut de acord și asupra ei, dar s'a cerut îndeplinirea din partea voastră“.

Țarul face să i se trimeată lui Mazepa și o scrisoare de asigurare, condițională, ceea ce până atunci fu interzis lui Apostol, care era suspectat, *ca unul din principalii răuvoitori.*

Mazepa însă din lagărul suedez nu pertracta numai cu Petru cel Mare. În disperarea sa, el se adresează totodată și aliatului său polon; fatalitatea face ca una din asemenea scrisori, trimeasă lui Stanislau Leszcynski, să cadă în mâna Rușilor. Astfel totul este pierdut; țarul se înfurie și nu vrea să dea mai departe crezare nimănui.

În adevăr care să fie scopul unei asemenea purtări ciudate? Se pare că Mazepa, care ajunsese să aibă onorurile cele mai înalte și să aibă o încredere oarbă în țar, nu ar fi avut nici un interes să-și pericliteze propria-i situație; ar fi socotiți ca niște aventurieri, ca niște oameni, cari singuri nu știu ce vroesc, dacă nu s'ar cunoaște dedesubtul intențiilor acestei generații sacrificate de-a lupta pentru apararea interesului provinciei sale.

În adevăr capii acestei mișcări unindu-se cu Suedia și aderenții regelui polon, nu s'au oprit numai aice. Alianța cu nordul, au căutat s-o întărească cu aceea a orientului. În acest scop oamenii lui Mazepa, moldoveni de mână unuia ca Timotei Sgură, nu numai odată au cutreerat Moldova, în drum spre Țarigrad; acolo, în loc să servească interesele rusești, după cum erau trimiși în aparență, dâșii puneau în curent pe Sultan, arătând primejdia neînțelegerii comune împotriva Rusiei. Pe de altă parte, aceleași tratative sau mai bine zis încercări de tratative, nu numai odată au urmat între Ucraina și Moldova deadreptul.

În toate acestea însă era un punct de vedere fundamental deosebit; pe când ucrainenii vedeau salvarea printr-o unire împotriva Rusiei, Principatele Române, priveau salvarea țării numai prin intermediul imperiului rusesc devenit atât de puternic. Chiar în timpul refugiului după lupta dela Pultava, emigrația caută să influențeze pe diriguitorii țării. Dar fără succes. Astfel apropiindu-se dezastrul dela Stănilești, „Boerii au fugit cu Dumitrașco Voevod în țara moschicească, iar

ucrainenii pribegi-în tabăra Sultanului la păgâni, alături de care s'au luptat“.

Și, ca consecință, nici unii, nici alții, nu și-au văzut patria dorită.

Apostol la Pultava. Luptele dela Pultava apropiindu-se, țarul îi redă lui Dănilă Apostol regimentul său de Mirgorod; iar la intrarea în război, i se încredințează și unitățile cazacilor ucraineni și a celor de Don.

Eroismul său și aice esă din cadrul obișnuit; oriunde, la orice colț primejdios, dânsul stă în frunte. Face ravagii în rândurile dușmanului săcătuit.

Succesul Rusiei dela Pultava întărește supraviețuirea în Ucraina; noul hatman Scoropadskii, figurează mai mult ca nume, iar plenipotențiarii Rusiei acreditați pe lângă dânsul sunt mai mult pentru a-l supraveghea în acțiunile sale.

Armata rusească se așează deabinelea; dar ea întâmpină dificultăți din partea populației locale. Unii din aceștia, organizați în cete, primejduesc chiar boerimea ucraineană și armata rusească totdoată. Pentru înăbușirea acestei răscoale, este însărcinat tot Dănilă Apostol; prin iscusința sa militară, prin trecutulsău frumos, și prin stima ce-o avea în toate straturile sociale, el ajunge să-o potolească, fără vărsări de sânge. Orice încercare de nesupunere era târzie.

Expediția lui Petru cel Mare în Moldova, nu-i rămâne străină nici lui Apostol. Aice, în urma tragicului sfârșit dela Stănilești, el se întâlnește cu Dimitrie Cantemir, rudă prin alianță. Această familie pribeagă, îl ajută mai apoi, pe lângă curtea puternicului împărat, în vremurile grele, când

meritele sale sunt răsplătite cu cea mai severă închisoare.

Încercările de tot felul ale Căzăcimei de a-și păstra independența, ne dând rezultate folositoare, de astăzi înainte ea va fi pusă în interesul general rusesc, pentru prosperitatea marelui imperiu. Populația contribuie la săparea canalului de Ladoga, unde multe suflete își găsesc sfârșitul vieții, departe de cuibul familial. Dănilă Apostol, în calitate de comandant al corpului de Căzaci, ia parte la lupta dela Astrahan; după biruințele aduse, țarul îl dăruiește cu portretul său semnat personal.

Împreună cu Dimitrie Cantemir, ia parte la marșul împotriva Persiei având sub comanda 10.000 de Căzaci; la râul Sulac are întrevvedere cu țarul. Asistă la punerea pietrei fundamentale a cetății „Sfânta Cruce“, care va fi ridicată tot prin munca celor 10.000 de Căzaci, buni și de muncă și de luptă.

După un an de sbucium în pohodul persan, el nu are nici măcar răgazul trebuincios pentru a se odihni.

La întoarcere, în toamna anului 1723, având unitatea de 12.000 de Căzaci, împreună cu prințul Golițin, este trimis împotriva Tătarilor din Crimeea.

Povara pentru interese ce păreau cu totul străine poporului ucrainean, devenise insuportabilă. Hatmanul Scoropadskii, care se înșelase în ceea ce i se promisese la alegere, văzând aceste greutăți ce apasă asupra provinciei pe care nu-o putea ajuta cu nimic, se simți sufletește atât de necăjit, încât „îi grăbiră moartea“.

Față de asemenea împrejurări simțitoare, rămăsese singurele două personalități, în care mai licărea o nădejde de scăpare; Acestea erau Pavel Polubotoc, polcovnicul de Cernigov și loțiitor de hatman, susținut de aristocrație, și Dănilă Apostol, care, după trecutul său, nădăjduia, se zice, în sprijinul țarului. Fiecare în parte reprezenta o forță puternică, menită a îndrepta starea greu sdruncinată.

Împrejurările însă să schimbă; Ucraineni căutau să-și salveze independența înainte de toate. Acesta îl face pe valahul Dănilă Apostol să se pună în serviciul nouei sale patrii, străină după origină, dar unde influența moldovenismului era atât de însemnată.

Alta însă era concepția centrului; Ucazul împărătesc din 23 Iunie 1723 curma pentru totdeauna cu hătmănia, spunând că „toți hatmanii, dela Bogdan Khmelnitkii și până la Scoropadskii, s’au dovedit ca fiind trădători“. Dar totuși, lasă să se înțeleagă că această hotărâre n’ar fi definitivă, căci „până la găsirea unui alt hatman, care să fie cu credință față de Rusia, Ucraina se va conduce de un guvern numit de Centru“.

Fruntașii ucrainieni, disperați în această hotărâre, au făcut, în zadar, toate încercările posibile. Delegația trimisă la împărat, compusă din Polubotoc, Savici și Cernâș, destul de abilă în procedări, este închisă, iar Polubotoc torturat.

Vestea tristei întâmplări face pe Dănilă Apostol să grăbească sosirea în țară din războiul în care era trimis. Era singura nădejde de scăpare și singura

balanță de restabilire a trecutului. Armata era toată cu el. Dar înainte de-a se orienta asupra celor întâmplare, înainte de-a lua vre-un contact cu careva, pe neașteptate este arestat și el și trimis îndată la Petrograd.

Nu i se putea aduce nici o vină; totul se petrecuse în lipsa lui. I s'au adus simple insinuări.

Dar aceasta a fost deajuns ca să fie aruncat și dânsul în aceeași temniță, împreună cu ceilalți capi ai mișcării.

Față de voința nestrămutată a puternicului monarh de-a termina odată cu răsvrătirea și nesupunerea, n'au ajutat la nimic nici stăruințele lui Menșicov, prietenul lui Apostol și nici acelea ale Cantemireștilor. I s'a lăsat doară, prin hotărârea Senatului din 1724, calitatea de polcovnic de Mirgorod.

Apostol ca hatman. Vremurile însă schimbă și soarta ucrainenilor. Temutul împărat de odineaoră, era pe patul morții, preoții își îndeplineau cea din urmă datorie creștinească.

Diriguiitorii, sub acelaș acoperemânt, unde drapelul negru era arborat, disputau între ei demnitățile. Situația țarinei Ecaterina, era una din cele mai precare; plângându-și soțul, ea era nevoită în aceeași vreme să întreprindă maximum de efortări, pentru a-și aduna în jurul ei nouii favoriți. Calitatea ei de viitoare diriguitoare a destinelor imperiului, depindea de clipe.

Și una din aceste măsuri a fost îmblânzirea față de ucrainieni.

La 4 Februarie 1725 ea pune în libertate pe deținuții politici, cari au rămas în viață; le restituie și averile.

În luna Mai a anului următor, Consiliul Suprem secret, ia în desbatere chestiunea lui Dănilă Apostol. Ii dă voie să se întoarcă în patrie, dar cu condiția ca în locul său, să lase ca ostatic la Petrograd, pe fiul său mai mic, Petru; împărăteasa Ecaterina I, îi acordă această favoare numai în urma jurământului de credință.

Este adevărat că scopul acestei apropieri avea și altă natură; Rusia vroidind a întreprinde o nouă acțiune împotriva Turciei, avea nevoie de îmblânzirea Ucrainenilor, fără de care nu se putea dispensa în viitoarele întreprinderi.

Deabea sosit în Ucraina, Apostol, este luat de valul sbuciumărilor veșnice. El se pune din nou în fruntea mișcării pentru reînvierea patriei, care i-a fost atât de recunoscătoare.

Centrul iarăși începe să fie bombardat cu cereri pentru alegeri de hatman. În cele din urmă, la început insistent, Centrul cedează, Colegiul ucrainian, numit de Petrograd, este desființat; se aprobă alegeri de hatman, la care nu în puțină măsură contribuie Mensicov, pentru ridicarea prietenului său Moldovan.

La 1 Octombrie 1727, în capitala Ucrainei-Gluhov-are loc marea întrunire a Căzăcimei, unde urmează să se decidă soarta poporului. Aici, Moldoveanul Dănilă Apostol, înălbit în merite și războaie, în unanimitate este ales hatman al Ucrainei:

„In zadar vrednicul Apostol refuză, din pricina bătrâneței sale de 70 de ani“.

Căzăcimea în suferință l'a convins să le fie părinte, cu adevărat, ca cel mai vrednic dintre toți. Metropola este nevoită să-l recunoască.

De fapt și curtea imperială, fiind silită de împrejurări a ceda, nu vedea alt candidat cu greutate.

Dar aceasta nu însemna încă încrederea deplină a Centrului. Fiul său, ales și el odată cu noua ocârmuire, polcovnic de Liubna, rămâne mai departe ostatic la curtea imperială. Pavel, fiul cel mare, este ales polcovnic de Migorod, succesor al tatălui și bunicului său, cel mai însemnat polc din întreaga Ucraină, condus de trei generații de Moldoveni.

Ginerele său, Vasile Cociubei, este și el ales polcovnic de Pultava.

De aice înainte, bătrânul Moldovean atât de experimentat în viața-i sbuciumată, va lucra pentru redobândirea drepturilor pierdute de predecesorul său Scoropadskii. Noua-i cale va fi destul de spinoasă. S'a scurs destulă vreme; iar generația tânără, îmbrățișată cu căldură în școlile rusești, nu-i va da sprijinul egal cu acela al generației trecute.

Odată cu urcarea la hătmănie, el urmează vechea tradiție, fără a ținea socoteală de Centru. Pe tema aceasta dânsul ajunge de grabă în conflict cu puterea de sus. Naumov, plenipotențiarul Rusiei, se jăluie suveranului, că hatmanul nu ține seamă de instrucția centrului în ceea ce privește procedura de judecată, sub pretext să obiceiuul juridic în Ucraina este cu totul în contrazicere cu aceste dispozițiuni.

În adevăr, pentru a judeca neînțelegerile în sânul Căzăcimei, Apostol nu încredința nimănui această calitate, care ar fi putut duce la știrbirea drepturilor strămoșești. Iar lipsind din Ucraina, suspendă orice judecată până la reintoarcere.

În Februarie la 1728, ia parte la Moscova, împreună cu suita Căzăceasca, la încoronarea țarului Petru al II-lea; la ceremonie, în semn de respect el stă de dreapta împăratului.

Nu scapă nici o ocazie potrivită pentru a cere revenirea la privilegiile anterioare. Așa bunăoară, cu ocazia solemnității de mai sus, dânsul obține înlesniri aproape ca acelea ale lui Bogdan Khmelnițkii, cum de pildă : *a)* judecata rămâne cea veche complect ucrainiană ; fotoliul prezidențial în tribunalul suprem aparține hatmanului și nu reprezentantului Rusiei ; *b)* hatmanul, polcovnicii și orice grade să se aleagă liber de Căzaci, fără nici o influență din partea Rusiei ; *c)* în satele ucrainiene Rușii să nu aibă dreptul a se așeza ; deasemeni și ucrainenii în cele rusești, colonizate anterior. Este vrednic de remarcat că această măsură cuprinde și pe Moldovenii transnistrieni. Tradiție, formată de veacuri dearândul, aceștia din urmă, până la întronarea regimului actual, au căutat s-o păstreze ; unui străin, chiar Moldovan, îi era interzis de a se așeza în orice sat moldovenesc. Numai hotărârea adunării obștești era suverană a decide.

Apoi ca complectare a măsurilor de mai sus, urma ca Ucraina să aibă și o legislație proprie. În acest scop, dreptul de Magdeburg și cel Saxon, legat prin trecutul său de viața ucraineană, urmau

să fie traduse, pentru a putea fi înțelese de judecători. Judecătorii, la rândul lor, erau datori să țină socoteală de obiceiul pământului, obicei care are multe trăsături comune cu cel moldovenesc. Era vorba chiar ca în viitoarea legislație, să se introducă ca bază aceste principii isvorâte din necesitățile vieții. Ca o repugnare față de trecut, i se aprobă deasemenea transferarea capitalei din Gluhov.

În Ianuarie 1730, ia parte la înmormântarea lui Petru II.

Odată cu aceasta, profită de ocazie, și obține dela noua împărăteasă Ana Ivanovna, noi înlesniri pentru poporul său. Astfel se desființează monopolul pe tutun, miere și alte sarcini, cari au mai rămas; acest nou demers aduce Ucrainei o economie de 26.624 de ruble pe an.

În fine, suverana se milostivește și asupra fiului său ostatic; el este eliberat; i se dă voie să ia în primire polcul său de Lubensc.

Petru Apostol și Cantemireștii.

Dacă Petru Apostol, fiul hatmanului, e nevoit să ispășască o pedeapsă de care cu totul era străin, șederea la Petrograd i-a fost de mare folos. Fiind sub directa supraveghere a prințului Menșicov, favoritul lui Petru cel Mare, el capătă o educație aleasă. „Deși n'a călătorit nici odată, scria și vorbea la perfecție limbile: latina, polona, franceza, italiana, germana; cunoștea foarte bine fortificația și alte științe folositoare“. Nu mai puțin, la aceasta trebuie adăosă și limba sa natală, scăpată din vedere de istoricul german.

Contemporan cu Antioh Cantemir, creatorul satirei rusești și ambasador cu renume, el face parte din societatea primilor literați ai Rusiei regenerate. În anii 1725 — 1727 scrie prima lucrare, în limbile franceză și rusă, un volum de amintiri, operă de mare valoare.

Este de notat că în acea vreme prințul Antioh Cantemir apare întâia oară în lumea literară cu lucrarea-i „Simfonia asupra Psaltirei“, din 1727.

Din memoriile lui Petru Apostol reesă limpede prietenia dintre dânsul și familia Cantemi-reștilor, cu care devenise nedespărțit. Așa bunăoară găsim următoarele :

„La 29 August 1725, am luat masa lângă pod (în drum spre Petrograd din Ucraina). La 30 de verste este satul Domaha, ce aparține Domnului Valah.“

„30 August. La 10 verste este satul Dmitrovka, ce aparține aceluiaș domnitor.“

„6 Decembrie. Am fost la prinții Moldovei (la Moscova), unde m'au invitat la prânz“.

„15 Decembrie. Am fost la duhovnicul Majestății Sale, apoi la prăvălii pentru a-mi cumpăra stofă ; la întoarcere, am vizitat pentru a doua oară, pe M-r Mathieu, unde deasemeni era și prințul Moldovei“.

„27 Decembrie. Am asistat la cuvântările profesorilor, sosiți recent din Germania. Deacolo m'am dus la masă la M-r Mathieu împreună cu prințul Moldovei“.

Petru Apostol a contribuit mult la susținerea părintelui său de către Menșicov, Deșteptăciunea cu care l'a dăruit natura, i-au apropiat atât de mult

pe acești doi bărbați, încât Menșicov, căzând în disgrăție, cere suveranului să i se permită a-l lua în exil și pe Petru Apostol.

Rivalitatea și nemulțumirea lui Orlic. Vestea alegerii lui Dănilă Apostol ca hatman fu semnalată și de presa străină; Încă la 12 Iulie 1727 ambasadorul Franței la Petrograd, raportează regelui său:

„Țarul a restabilit Căzaccii în fostele lor privilegii, în virtutea cărora ei au dreptul să-și aleagă șeful lor; dar acest prinț (adică Menșicov) le-a recomandat în acelaș timp pe unul din coloneii lor, fost prizonier aice mai multă vreme, care a făcut Țarinei decedate reprezentării foarte încântătoare din partea lor“.

Pe de altă parte, emigrația ucrainiană urmărește îndeaproape desfășurarea evenimentelor. Unii din aceștia, cu cunoștințe mai vechi, împreună cu moldovenii emigrați, se stabilesc la Iași. Aice ei intră în legături cu marii diriguitori ai țarei, în scopul de-a atrage pe Moldoveni într'un eventual război împotriva Rusiei. Cel mai de seamă fruntaș dintre aceștia fu Dimitrie Gorlenco, polcovnic de Preluțe și cusrul lui Dănilă Apostol.

El întreține strânse legături cu compatrioții săi rămași acasă. Orice mișcare este deîndată cunoscută prin fiul său, ginerele hatmanului, care pe ascunse deseori are întrevederi la Tighina, unde-l subvenționează cu parale.

Cu o atenție și mai încordată privea evenimentele un alt ucrainian, Filip Orlic. Și acesta îl cunoștea îndeaproape pe Dănilă Apostol; ei împreună au luat parte la cele mai intime ședințe înainte

de evenimentele dela Pultava. Secretar al lui Mazepa, el este proclamat drept succesor ; regele suedez încă la Tighina, dădu aprobarea sa.

Om bine instruit, fost elev al Academiei Movilene din Chiev, posedând mai multe limbi, aduse regelui suedez însemnate servicii. Datorită acestui fapt, intra în legături de prietenie cu înalta diplomatie a puterilor europene, iar fiul său ajunge conte în Franța.

El a lăsat mai multe volume de memorii, nepublicate până astăzi, scrise în limba polonă ; Aceste memorii relatează fapte necunoscute, care pentru întâia oară le dăm la iveală în ceea ce privește hătmănia lui Dănilă Apostol.¹⁾

Așa, la 7/27 Noembrie 1727 dânsul subliniază că gazetele franceze ce apar la Amsterdam, aduc știrea că țarul a redat libertățile căzăcești în Ucraina, iar poporului a dat voie să-și aleagă hatman, în care calitate li s'a racomandat Polcovnicul de Mirgorod Apostol, de națiune Valah, *om de natură ușuratecă*.

Știrea aceasta îl nemulțumește toată vremea. Pornește o puternică acțiune împotriva lui Dănilă Apostol pe lângă cunoștințele ce le avea.

Face plângeri pe lângă reprezentanții tuturor puterilor, unde arată că i s'au uzurpat drepturile sale.

Așa, scrie lui Hőpken, secretarul regelui suedez : „Impărăteasa Rusiei imediat după moartea soțului

1) Archives du Ministère des Affaires étrangères, France. Pologne“, Manuscrits «Orlic» V. 7—II. Dăm un rezumat succint aice, rămânând ca restul materialului, precum și cel privitor la Moldova, să-l publicăm cu altă ocazie.

său, a consimțit și a decis să mă restabilească și să mă confirme în demnitatea mea de duce al Ucrainei, după ce mi-a acordat amnistia. Dar murind pe neașteptate, Menșicov, cel mai mare dușman al meu, om ambițios și nemoderat, care avea puterea supremă în mâinile sale, a împiedicat de-a se face în favoarea mea sentința împărătesei defuncte, și în locul meu a sugerat să fie ales, pentru înlesnirea poporului, Polcovnicul de Mirgorod Apostol, septuagenar, slab la minte și lipsit pe un ochi, om din pleba de rând, fără nici o calitate deosebită, și fără nici o pregătire, originar Moldovean din Varnița, aproape de Tighina, unde a locuit defunctul Rege, și unde a fost atacat de Turci“.

În acelaș sens scrie o altă scrisoare generalului Stenflcht, arătând că Apostol „*este Moldovean din Varnița, om din pleba de rând*“.

Iar regelui polon Stanislaw Leszczynski, pe care l-a ajutat mult în timpul șederei la Paris pe lângă cele de mai sus, îi precizează: „Menșicov om de mare ambiție, ridicându-mi drepturile mele și restabilind drepturile hatmanice, a promovat pe un Valah, Polcovnic de Mirgorod, originar din Varnița, *om în adevăr simplu, dar dotat de la natură.. Și deși nu numai odată a intervenit și Curtea engleză și cea franceză, până acum nu s'a ajuns la nici un rezultat.*“

O plângere la fel cu cea de mai sus face și marchizului de Velleneuffe, trimis francez la curtea Otomană apoi la Jones consul englez la Smirna, la Poartă etc.

Cu toate aceste intervenții ale Franței, Angliei, Suediei, Austriei și Porții Otomane, situația lui Dănilă Apostol a rămas neschimbată.

El lucrează neobosit pentru îmbunătățirea provinciei sale. Obține restituirea domeniilor confiscate de multă vreme, peste care i se mai dau încă 4167 de case cu șerbi; i se dă anual 600 de ruble, pentru întreținerea medicului, sanitarului și a farmaciei; se pun în libertate și restul deținuților arestați încă de Petru cel Mare, puțini câți au mai supraviețuit.

La 21 Februarie 1731 i se conferă cea mai înaltă decorație: Ordinul Sf. Alexandru Nevskii, încât de astăzi înaintea decretelor sale vor purta ca titlu: „al Majestății sale prealuminate, Dănilă Apostol, hatmanul Oștinei Zaporojene de pe ambele părți ale Niprului, și Cavaler al Ordinului Alexandru Nevskii“.

Cu această nouă ocazie, dânsul obține retragerea din Ucraina a oștirilor rusești, rămânând numai șase regimente de dragoni, iar peste doi ani, obține amnestierea „Secei Zaporojene“, împreună cu privilegiile sale anterioare.

Cu alte cuvinte, el obține pentru Ucraina aceleași drepturi, pe care această provincie le avea și pe timpul lui Bogdan Khmelnitkii, în momentul când s'a aliat de Rusia.

Adânca-i bătrânețe însă îl doboară. În ziua, când țarina își serba încoronarea, la banchetul din Gluhov, îl lovește un atac de paralizie în picor și mâna stângă.

Întâmplare ciudată: tocmai această împărăteasă

venea cu noua-i concepție de centralizare și desființarea hătmăniei.

Semnalul acesta a fost deajuns, ca centralizarea să și înceapă. Prințul Șakhovskii, este trimis de Curte să cerceteze modalitatea de desființare a hătmăniei. El raportează că din pricina boalei toate treburile Ucrainei sânt rezolvate de către Turkovskii, secretar general, care-l semnează și pe hatmanul bolnav, iar plenipotențiarul, generalul Naryskin, e cu totul neglijat.

În consecință, prințul Șakhovskii, cere curții imperiale să se sfârșească odată cu hătmănia.

Iar ca motive de desființare, se sprijină pe faptul că „după punctele lui Bogdan Khmelnitkii urmează, ca hatmanul să fie ales numai dintre Căzaci adevărați și nu din alt popor oarecare, dar aceste puncte s'au încălcat chiar de către Căzaci; — trădătorul Mazepa și Scoropadskii au fost Polonezi, iar *părintele actualului hatman Apostol*, este român și, dacă Majestatea sa imperială pentru viitor nu va dori să fie hatman în Ucraina, — se vor putea aduce și multe încă alte dovezi“.

Lucrurile însă se precipitează. Desființarea hătmăniei propusă de Șakhovskii, este primită la centru cu satisfacție; la 12 Iunie 1733, Ucazul imperial, îl însărcinează să primească, sub supravegherea sa, Cancelaria hatmanică, și să conducă provincia după ordinele și directivele venite dela Centru. La 10 Iulie, îi urmează alt Ucaz, secret, arătându-i măsurile de luat după moartea bătrânului viteaz. „*Când hatmanul Apostol va muri, conducerea Ucrainei veți avea-o dumneavoastră împreună cu*

un număr oarecare de persoane velicorosiene și ucrainene—din înalții demnitari și din polcovnici, să faceți—în de comun acord și'n unire-să semnați toți lucrările și ucazurile; să supraveghiați și să băgați de seamă, ca nici o greutate, protivnică intereselor noastre și poporului malorosian, să nu fie. Inșă să ne raportați și să ne faceți cunoscut din timp, cine dintre velicorosieni și malorosieni, este vrednic—împreună cu dumneavoastră—să guverneze, despre care, precum și de modul cum să conduceți acel consiliu—pentru interesul nostru—pentru integritatea și buna stare a poporului malorosian veți comunica cu general—leitenantul nostru, prințul Alexei Șakhovskii. *Până la moartea hatmanului însă, toate acestea să le păstrați în cel mai mare secret, pentru ca, afară de dumneavoastră, nimeni altul să nu afle despre aceasta*”.

Dar, pentru puțină vreme, totul se amână. Hatmanul își revine în fire; boala pare că a fost ceva trecător. Din nou își reia sarcina spinoasă a provinciei greu încercate.

Inșă boala nu-l părăsește; La jumătatea lui Ianuarie a anului 1734, cade din nou la pat; iar în ziua de 17 Ianuarie, se stinge din viață, ducând cu el o muncă uriașă. Este înmormântat cu mare pompă și onoruri la biseriçuța-i liniștită din orășelul Sorocință cântat cu atâtă căldură de Gogol.

A fost unul care n'a știut ce însemnează odihna. El, ca hatman al cazacilor a fost acela, care-a redat drepturile vechi, perđute de predecesorul său, Scoropadskii; a adus liniștea țării atât de sbuciumată. A fost omul stimat și iubit. Și dușmanii se închi-

nau în fața voinței sale. Prin rescript imperial, soția este asigurată cu o pensie viageră de 3000 de ruble pe an.

Mai târziu familia sa se stinge din viață, fără a lăsa urmași. Dănilă Apostol, a fost nu numai ostaș. În figura lui nu se oglindește numai vrednicia și destoinicia de hatman domnitor al unei provincii, nestatornice poate pentru ochii lumii, în conduita sa politică, când împotriva semilunei prădalnice, când împotriva catolicismului înăbușitor și orgolios, când împotriva Rusiei expansive în drumul ei spre marea Neagră. Tocmai în această costă nestatornicia bravilor Căzaci, pe care stepa nemărginită îi predispunea către apărarea, cu orice jertfe și sacrificii a patriei încălitate. Toate încercările sale de a-și menține acea mult dorită libertate, fură zădarnice.

Pe lângă însușirile sale de organizator iscusit și puternic stâlp al provinciei în vremurile cele mai critice, pe care soarta l'a hărăzit s-o cârmuiască, el era și o ființă creatoare, o figură, care cunoștea realitatea în toate amănuntele.

A fost un suflet mărinimos, o minte clară, limpede și cu prevedere, o energie fără de seamăn în transnistriana.

Dar aceasta este prea puțin pentru marea-i personalitate.

De atunci și până acum s'au schimbat multe lucruri; trei sute de ani dela ziua morții sale, bat în prag. S'ar cuveni ca cu această ocazie, noi, Moldovenii de dincolo de Nistru, peste care astăzi s'au abătut cele mai grele suferințe de restriște și băjenie să închinăm prinosul nostru de recunoștință acelu

vrednic dintre noi, care ne-a ocrotit și apărat la nevoie; care a avut aceeași viață sbuciumată, ca a noastră. Cu gândul la el, să ne întărim puterea noastră sufletească, să rezistăm răului nemilos, ce s'a abătut asupra noastră, pentru ca atunci, când vremurile se vor îmblânzi, să fim din nou cu aceia din mijlocul cărora am plecat și de care ne leagă mormintele strămoșilor noștri. Impreună cu cei rămași astăzi dincolo, în suferință, noi, cei pribegi, împrăștiați de vitregia soartei, vom avea de îndeplinit greaua sarcină frățească, aceea de-a ne reface gospodăriile noastre ruinate și de-a ne ajuta unii pe alții așa cum vremurile ne-au învățat în lungul lor decurs.

CUPRINSUL

	Pag.
Origina lui D. Apostol	1
D. Apostol polcovnic	3
Lupta cu Tătarii	3
Lupta cu Suedezii	4
Alianța Ruso-polonă	6
Complotul	7
Alianța Ucraino-suedeză	11
Apostol C. Pultava	15
Apostol ca Hatman	18
Petru Apostol și Cantemireștii	22
Nemulțumirea lui Orlic	24
Moartea lui Apostol	29

15386

- No. 11. Căsterea porcilor de C. Oescu.
 14. Plăgă de prof. V. Babeş
 15. Alegerea seminţelor de C. Lacriţianu
 17. Etăciri bolşeviste de Maior I. Mihai.
 20. Îsădniţa şi plantele din răsăd de V. Sadoveanu.
 22. Ieşteşugul vopsitului cu burueni de Art. Gorovei.
 24. Îăstrarea cărnei de porc de G. Gheorghiu
 25. Alul de prof. E. Udrischi.
 27. Cum trebue să ne hrănim de E. Severin.
 29. Beţia de Dr. Emil Gheorghiu.
 30. Lămurirea Constituţiei de Artur Gorovei.
 36. Omul şi societatea de Al. Giuglea.
 37. Bucătăria sătencii de Maria Gen. Dobrescu.
 38. Sfecla de Zahăr de C. Lacriţianu.
 39. Îngrăşarea pământului de I. M. Dobrescu.
 41. Friguri de baltă de Dr. T. Dumitrescu.
 41. Banul de A. Giuglea.
 42. Sfaturi practice de Ing. A. Schorr.
 43. Lămurirea Calendarului de A. Giuglea.
 44. Conjectivita granuloasă de Dr. I. Gîlăvan.
 45. Burueni de leac de A. Volanschi.
 46. Sfaturi casnice de Maica Raluca.
 47. Cultura tomatelor de I. Isvoranu.
 48. Reţete pentru gospodine de Maica Raluca
 49. Lingoarea de Dr. I. Dumitrescu.
 50. Blenoragia său sculamentul de Dr. N. Ioan.
 51. Practica agricolă de A. Bejenariu.
 52. Apa de băut de Dr. I. Bălăleanu.
 53. Tifosul Exantematic de Dr. Tudor Dumitrescu.
 54. Boalele animalelor de I. Popu-Câmpeanu.
 55. Lucrări din pănuşile de porumb de Titus G. Minea
 56. Cartoful de I. Popu-Câmpeanu.
 57. Cum să trăim de Dr. F. Grünfeld
 58. Lucrări din pae şi sorg de Titus G. Minea *

Seria C „Din lumea largă“.

3. Munţii Apuseni de M. David.*
 5. Bucovina de I. Simionescu.*
 6. Basarabia de G. Năstase.
 7. Dobrogea de C. Brătescu.*
 10. Viaţa în adâncul mării de C. Motaş *
 11. —12. A. Şaguna de I. Lupaş.
 16. Lituania de G. Năstase.
 17. Câmpia Transilvaniei de Ion Popu-Câmpeanu
 18. Moldova de I. Simionescu.*
 19. Românii din Ungaria de I. Georgescu
 20. Jud. Turda-Arieş de I. Mureşeanu.
 21. Ţara Haţegului de Gavril Todica.
 22. Sp. C. Haret de I. Simionescu.
 23. Danemarca de Magda D. Nicolaescu

- No. 24. N. Milescu în China de I. Simionescu.
 „ 25. Cetățile moldovenești de pe Nistru de Aristol D.
 „ 26. Românii din Bulgaria de Em. Băcuța.
 „ 27. Valea Jiului din Ardeal de P. Hossu-Longi.
 „ 28. Țara Bârsei de N. Orghidan.
 „ 29. Vechiul ținut al Sucevei de N. Ciurea.
 „ 30. Macedo-Românii de Tache Papahagi.
 „ 31. Românii din Banatul Jugoslav de Pr. Bizera.
 „ 32. Coasta de Azur de I. Simionescu.
 „ 33. Elveția de Traian G. Zaharia.
 „ 34. Maramureșul de Gh. Vornicu.
 „ 35. Austria de I. Simionescu.
 „ 36. Belgia de Traian Gh. Zaharia.
 „ 37. Afganistanul de I. Simionescu.
 „ 38. Anastasia Șaguna de Dr. I. Lupaș.
 „ 39. Blajul de Alexandru Lupeanu-Melin
 „ 40. Marea Neagră de Dr. I. Lepși.
 „ 41. Pe urmele lui Robinson Crusoe de I. Simionescu.
 „ 42. Din Norvegia de I. Căneș.
 „ 43. Din vremea lui Ștefan cel Mare de Gen. R. Casetti.
 „ 44. Japonia de I. Simionescu.
 „ 45. Olarul Savant de I. Simionescu.
 „ 46. Intr-o mânăstire din Himalaya de Mircea Eliade
 „ 47. Dănilă Apostol de N. P. Smochină.

„Știință aplicată”

- No 1. Eșecul noului de A. Schorr.
 „ 2. Mășina de Ing. Casetti.
 „ 3. Invenția noului de E. Severin.
 „ 4.—5. Mașina de Ilie Matei.
 „ 6. Industria noului de L. Caton.
 „ 7.—9. Mașina activa de Ing. Casetti.
 „ 10. Aeroplanul de Dr. V. Anastasiu.
 „ 11. Baloane și dirijabile de C. Mihailescu.
 „ 12. Betonul armat de Ing. N. Ganea.
 „ 13. Gări și trenuri de G. Stadbei.
 „ 15. Aparat de Radiofonie de Căpit. M. Zapan.
 „ 16. Tiparul de Vasile Romanescu.
 „ 17. Ce se scoate din cărbuni de C. V. Gheorghiu.
 „ 18. Industria materiilor colorante de G. A. Florea.
 „ 19. Fotografia de Căpit. M. Zapan.
 „ 20. Industria zahărului de G. I. Baboianu.
 „ 21. Șase montaje de radio de Căpit. M. Zapan.
 „ 22. Cinematografia de Căpit. M. Zapan.
 „ 23. Automobilul de Căpit. de aviație M. Pantazi.
 „ 24. Fabricarea sticlei de G. A. Florea.
 „ 25. Gazele otrăvitoare de Căpit. M. Zapan.
 „ 26. Împăierea păsărilor de N. C. Pănescu

